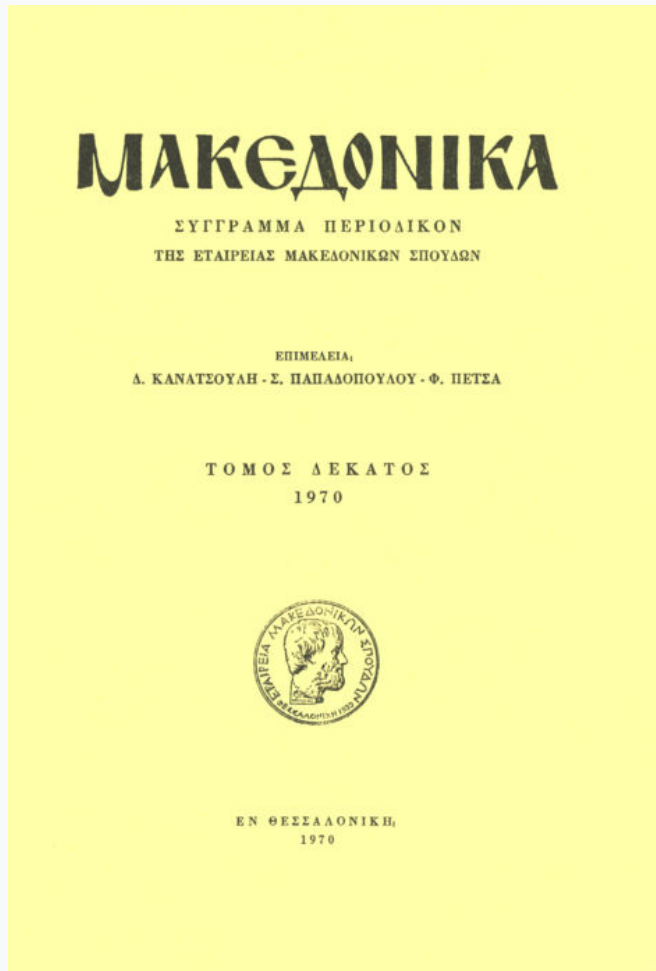

Μακεδονικά

Τόμ. 10, Αρ. 1 (1970)

Η συγγένεια του βιβλίου «Αόρατος πόλεμος» του Νικόδημου Αγιορείτη με το «Combattimento spirituale» του Lorenzo Scupoli

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: [10.12681/makedonika.743](https://doi.org/10.12681/makedonika.743)

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπουλίδης Κ. Κ. (2015). Η συγγένεια του βιβλίου «Αόρατος πόλεμος» του Νικόδημου Αγιορείτη με το «Combattimento spirituale» του Lorenzo Scupoli. *Μακεδονικά*, 10(1), 23–34. <https://doi.org/10.12681/makedonika.743>

Η ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»
ΤΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ
ΜΕ ΤΟ «COMBATTIMENTO SPIRITUALE» ΤΟΥ LORENZO SCUPOLI

Είναι γνωστό ότι το βιβλίο «Αόρατος Πόλεμος»¹ δὲ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη². Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι παράφραση, μὲ πολλὰ προσθαφαιρέσεις στὸ κείμενο, τοῦ ἔργου «Combattimento Spirituale»³ τοῦ Ἰταλοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ μοναχοῦ Lorenzo Scupoli.

1. Ὁ Lorenzo Scupoli καὶ τὸ βιβλίο «Combattimento Spirituale».

Τὸ βιβλίο C.S. βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος στὴ Βενετία στὰ 1589 μὲ συγγραφέα τὸν κόμη Ἰερώνυμο de Porcia. Κανένας τὸν 16ο αἰῶνα δὲ θὰ φαντάστηκε, ὅτι τὸ μικρὸ ἐκεῖνο βιβλίο θὰ ἀποτελοῦσε ἀργότερα, ἀντικείμενο φιλολογικῆς καὶ θεολογικῆς διαμάχης καὶ ὅτι ἡ διαμάχη αὐτὴ θὰ ἔφτανε ὡς τὴν ἐποχὴ μας. Ἡ πρώτη ἔκδοσι τοῦ C.S. εἶχε μόνον 24 κεφάλαια.

Σήμερα σὰν συγγραφέας τοῦ C. S. φέρεται ὁ μοναχὸς Lorenzo Scupoli, κατὰ κόσμον Φραγκίσκος. Ὁ Scupoli, σύμφωνα μὲ τὸ βιογράφο του J. Mercier⁴, γεννήθηκε στὰ 1530 στὸ Ὁτράντο τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ στὰ 1571 εἰσέρχεται στὶς τάξεις τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν θηατίνων⁵.

1. «Βιβλίον ψυχοφελέστατον καλούμενον ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Συνταθὲν μὲν πρὶν παρὰ τινος σοφοῦ ἀνδρός, καλλοπισθὲν δὲ καὶ διορθωθὲν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας παρὰ τοῦ Ὀσιοτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου...». Πρώτη ἔκδοσι, Βενετία 1796 (στὴ συνέχεια Α.Π.).

2. Γενικὰ περὶ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη καὶ τοῦ κινήματος τῶν Κολλυβάδων βλ. C. P a r o u l i d i s, Nicodème L' Hagiorite, extrait de «Theologie», Athènes 1967.

3. «Il Combattimento Spirituale del ven. servo di Dio Lorenzo Scupoli, chierico regolare...» Ἔχω ὑπ' ὄψη μου τὴν ἔκδοσι Ρώμης τοῦ 1881. Παρ' ὅλες τὶς ἐρευνές μου, δὲ μπόρεσα νὰ βρῶ παλιότερο κείμενο (στὴ συνέχεια C. S.).

4. Dictionnaire de Théologie Catholique (στὴ συνέχεια D. T. C.), XIV, 1745-1746.

5. Τὸ τάγμα τῶν θηατίνων μοναχῶν καθιερώθηκε στὴ Β. Ἰταλία ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο τοῦ Theato Ἰωάννη-Πέτρο Carafa στὰ 1524. Εἶναι γνωστὸ τάγμα γιὰ τὰ αὐστηρὰ ἀσκητικὰ του ιδεώδη. Εἶχε πνευματικούς δεσμούς μὲ τοὺς ἰησοῦιτες, ἀλλ' οἱ θηατῖνοι βρισκόνταν σὲ πλεονεκτικότερη ἀπὸ πλευρᾶς πνευματικότητος θέση ἀπὸ ἐκείνους, γιὰτι εἶχαν σὰν ὀδηγὸ τὴν «Κλίμακα τοῦ Ἰωάννου» (βλ. καὶ C. P a r o u l i d i s, Portée Oecuménique du renouveau monastique au XVIIIe siècle dans l'Église Orthodoxe, «Balkans Studies», Thessa-

Ἡ ἀκτίνα δράσεως τοῦ Scupoli ἦταν ἡ Β. Ἰταλία. Λίγα ὅμως χρόνια μετὰ τὴ μοναχικὴ του κουρά, ἀπὸ συκοφαντία ἐνὸς λαϊκοῦ — ποὺ μέχρι σήμερα παραμένει ἄγνωστο τὸ περιεχόμενό της, ἐνῶ μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι κατηγορήθηκε σὰν ἀνήθικος—ὁ Scupoli καταδικάζεται σὲ καθαίρεση, «in ordinem laicorum», καὶ παραμένει ἔγκλειστος σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Βενετίας. Ἄλλοι πάλι τὸν θέλουν ἔγκλειστο στὴ Ρώμη. Στὴν ἀπομόνωσή του, σύμφωνα μ' ὄσους θέλουν τὸν Scupoli συγγραφέα τοῦ C.S., γράφει τὰ 24 πρῶτα κεφάλαια τοῦ C.S. Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ Scupoli δὲν ἤθελε νὰ φέρεται σὰν συγγραφέας τοῦ C.S. ἀπὸ ταπεινοφροσύνη. Ἄλλοι πάλι ὑποστηρίζουν ὅτι δὲ μπορούσε νὰ παρουσιαστῆ σὰν συγγραφέας, ἐπειδὴ ἦταν καταδικασμένος, καὶ τέλος ἄλλοι ὅτι ὁ κόμης Ἰερώνυμος de Porcia ἦταν ὁ χρηματοδότης τοῦ ἔργου. Τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ ἄλλα, ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω, ὀδηγοῦν τὸν βιογράφο τοῦ Scupoli, J. Mercier, νὰ γράψῃ, ὅτι «...εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ καθορίσουμε μὲ βεβαιότητα τὸν συγγραφέα τοῦ περιφημοῦ αὐτοῦ δοκιμίου»¹. Αὐτὰ γιὰ ὄσους στὴν Ἑλλάδα γράφουν μὲ βεβαιότητα ὅτι τὸ C.S. γράφτηκε ἀπὸ τὸν Scupoli. Ὁ Scupoli πέθανε στὴ Νεάπολη στὰ 1610.

Στὰ 1659 καὶ κατὰ τὴν ἀνακήρυξη σὲ ἅγιο τοῦ Φραγκίσκου de Salles, ὁ ὁποῖος εἶχε γνωριστῆ μὲ τὸ μοναχὸ Scupoli, ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ πνευματικὴ ἀξία τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων μοναχῶν, ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τόσο τὸ πρωτότυπο, ὅσο καὶ οἱ διάφορες μεταφράσεις τοῦ βιβλίου, κυκλοφοροῦσαν ἔχοντας σὰν συγγραφέα «ἓνα μοναχὸ τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων» καὶ ἐπειδὴ ὁ Φραγκίσκος de Salles συνιστοῦσε πάντοτε τὸ C.S. γιὰ τὴ πνευματικότητα τοῦ περιεχομένου του.

Στὰ 1724, 1735 καὶ 1750 παρουσιάζονται σ' ἓνα τόμο στὴν Πάδουα, τρία ἔργα, τὸ C.S., τὸ «Il Sentiero del Paradiso» καὶ τὸ «Il modo di consolare ed aiutare gl'infermi a ben morire». Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἔργα παρουσιάστηκαν μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ πρώτου (δηλ. C.S.) καὶ μὲ συγγραφέα τὸν Scupoli Ὁ βιογράφος ὅμως τοῦ Scupoli, J. Mercier, ἂν δὲν ἀμφισβητῆ σὰν συγγραφέα τῶν ἔργων τὸν Scupoli, τουλάχιστο δὲν τὸ βεβαιώνει².

Τὸ πρῶτο δοκίμιο γιὰ τὸ βιβλίον C.S. γράφτηκε στὰ λατινικὰ στὰ 1747 στὴ Βερόνα ἀπὸ ἓνα μοναχὸ τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων, τὸν π. Contini, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει καὶ ὄσες μεταφράσεις ἔγιναν ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ πρωτότυπο ὡς τὴν ἐποχὴ του. Ἡ ἔργασία τοῦ Contini εἶναι σταθμὸς στὴν προβληματο-

Ioniki, 10/1, 1969, σ. 108). Ἀργότερα οἱ ἰησοῦίτες θὰ καταπολεμήσουν τοὺς θηατίνους. Γιὰ τοὺς θηατίνους βλ. J. C a n u, Les ordres religieux masculins, (Fayrd) Paris 1959, σ. 79-82 καὶ H. M a r c-B o n n e t, Histoire des ordres religieux, (P.U.F.) Paris 1949, σ. 76 καὶ 82.

1. D.T.C., ἔ.ἀ.

2. «Κυκλοφόρησαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ L. Scupoli διάφορα πνευματικὰ συγγράμματα», D.T.C., ἔ.ἀ.

λογία τοῦ C.S., γιατί πρῶτος ὁ Contini ἀναφέρει μὲ βεβαιότητα σὰν συγγραφέα τοῦ βιβλίου τὸν Scupoli.

Ἄν ὁμως ἐξετάσουμε τὴν περιπέτεια τῆς μεταφράσεως τοῦ C.S. στὰ γαλλικά, θὰ δοῦμε, ὅτι, ἐνὸς τὸ ἰταλικὸ πρωτότυπο εἶχε μόνον 24 κεφάλαια, τὰ ὁποῖα σιγὰ-σιγὰ γίνονται 33, 37 καὶ 40, χωρὶς νὰ γνωρίζουμε ἂν αὐτὰ τὰ κεφάλαια ποὺ προστέθηκαν ἀνήκουν στὸν Scupoli, στὴ γαλλικὴ μετάφραση — ποῦ ἢ πρώτη ἔγινε δυὸ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Scupoli, δηλ. στὰ 1680 — ἔχουμε 66 κεφάλαια.

Μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων ἔχουμε αὐξησὴ τῶν μεταφράσεων σὲ διάφορες γλῶσσες (στὰ λατινικά ἔγινε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Fribourg, I. Lorichius), ἀλλὰ καὶ αὐξησὴ τῶν κεφαλαίων τοῦ C.S. Ἔτσι ἀναφέρουμε γιὰ παράδειγμα τὴν ἰταλικὴ ἔκδοσις τῆς Ρώμης στὰ 1881, ποῦ ἔχει 66 κεφ. τοῦ C.S., 38 κεφ. ἐνὸς «*Aggiunta al Combattimento Spirituale*», 15 κεφ. τοῦ «*Sentiero del Paradiso*» καὶ τέλος ἄλλα 37 κεφ. τοῦ «*Dell modo di consolare ed aiutare gl' infermi a ben morire*». Ὅλα αὐτὰ παρουσιάζονται πάντοτε μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα C.S.

Στὶς διάφορες εἰσαγωγὲς καὶ προλεγόμενα τῶν ἐκδόσεων ἀναφέρεται συχνὰ ὅτι ἡ αὐξησὴ τῶν κεφαλαίων τοῦ C.S. ἔγινε πάντοτε ἀπὸ τὸν Scupoli. Ὅλοι αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνουν τὴ γνώμη τοῦ Contini χάρις στὸν ὁποῖο μέχρι σήμερα λέμε ὅτι τὸ C.S. ἀνήκει στὸν Scupoli.

Εἶναι ὁμως γεγονός ὅτι καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας πολλοὶ δὲν παραδέχτηκαν σὰν συγγραφέα τοῦ C.S. τὸν Scupoli. Ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ταγμάτων στὸ Μεσαίωνα ἔφτασε καὶ στὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ C.S. Ἔτσι παρουσιάζονται οἱ βενεδικτῖνοι καὶ ἀποδίδουν τὸ βιβλίον στὸν Ἰσπανὸ βενεδικτῖνον Ἰωάννη de Castañiza¹. Μετὰ τοὺς βενεδικτῖνους τὸ διεκδικοῦν καὶ οἱ ἰησοῦιτες, οἱ ὁποῖοι τὸ ἀποδίδουν στὸν ἰησοῦιτὴ Ἀχιλλέα Gagliardi².

Ὅπως κι ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, νομίζω, ὅτι εἶναι φανερό, πὼς κι ἂν ἀνήκουν τὰ 24 πρῶτα κεφάλαια τοῦ C.S. στὸν Ἰταλὸ θηατῖνον μοναχὸ Scupoli, τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ ἔργου ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων τοῦ Μεσαίωνα, ποῦ κάθε τόσο παρουσιαζόταν σὲ περισσότερα κε-

1. Βλ. βιογραφικὰ στοιχεῖα στὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ M. A l a m o, στὸ *Dictionnaire de Spiritualité* (στὴ συνέχεια D.S.), II, Paris 1953, 278, ὅπου ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι τὸ C. S. δὲν γράφτηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη de Castañiza (1545;-1599), τὸν ἱεροκήρυκα τοῦ Φιλίππου 2ου, ἀλλὰ ἔγινε σύγχιση μὲ ἓνα ὁμώνυμο ἔργο του, μετάφρασις κι αὐτὸ ἀπὸ ἓνα λατινικὸ κείμενο τῆς ἐποχῆς.

2. Βλ. βιογραφικὰ στοιχεῖα στὸ σχετικὸ λῆμμα τῶν I. P a r r a g u i r e καὶ A. D e r - v i l l e, στὸ D.S., VI, Paris 1967, σ. 53-64. Καὶ ὁ Gagliardi (1537/8-1607), ἰησοῦιτὴς Ἰταλός, συμβαίνει νὰ εἶναι συγγραφέας συγγενικοῦ ἔργου μὲ τὸ C.S.

φάλαια και αυτό από διάφορους συγγραφείς, που σήμερα είναι δύσκολο να τους αποκαλύψουμε. Κλασικό παράδειγμα είναι το βιβλίο «Μίμηση Χριστού» του Θωμά Α Kempis.

2. Ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης και τὸ βιβλίο «Ἄόρατος Πόλεμος».

Στὰ 1955, μετὴν εὐκαιρία τῆς ἀνακηρύξεως σὲ ἅγιο τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ξανάρχισε ὁ θόρυβος σχετικὰ μετὶς ἐπιδράσεις ποὺ δέχθηκε ὁ ἀγιορείτης ἅγιος ἀπὸ τῆ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ παρέφρασε, μετὰ πολλὰς ὁμοιωσέως, ὅπως ἀνεφέρα, προσθαφαιρέσεις, τὸ C.S. στὰ ἑλληνικά¹.

Πράγματι ὁ «Πνευματικὸς Πόλεμος» (C.S.) τοῦ Scuroli, ἔγινε στὰ ἑλληνικά «Ἄόρατος Πόλεμος» ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἀγιορείτη. Τὸ C.S. μετὰ 200 περίπου σελίδες σχήματος τσέπης ἔγινε ἀπὸ τὸ Νικόδημο 250 περίπου σελίδες 8ου σχήματος. Ὁ διπλασιασμὸς τοῦ κειμένου παρουσιάστηκε, γιατί ὁ Νικόδημος προσέθεσε πολλὰς παραπομπές. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν (Θεοδόρητος προηγ. Λαυριώτης, Ἰεζεκιήλ Βελανιδιώτης μητροπ. Θεσσαλιώτιδος, Εὐλόγιος Κουρίλας, M. Viller κ.ά.) ὅτι ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης ἔχει ὑποστῆ ἐπίδραση τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ και διότι παρέφρασε στὰ ἑλληνικά τὸ C.S. Ἄλλοι πάλι ὑποστηρίζουν πὼς στὸν Α.Π., μετὶς προσθαφαιρέσεις και τὶς παραπομπές τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτη, ἔχει δοθῆ ἓνα χρώμα ὀρθόδοξης πνευματικότητας (Hodges, Κολιτσάρας, μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης)². Κατὰ τὴν γνώμη μου συμβαίνουν και τὰ δύο, δηλ. ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης ὑπέστη ἐπίδραση ἀλλὰ φροντίζει νὰ ἀναβαφτίσει τὸ κείμενο πρὸς τὸ ὀρθόδοξο χρώμα μετὶς παραπομπές και ἄλλες ἀλλαγές τοῦ κειμένου. Δὲν τὸ κατορθώνει ὁμοιωσέως ἀπόλυτα, γιατί τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ Α.Π. δὲν ἔχουν καμιά σχέση μετὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα. Ὁ Γάλλος ὀρθόδοξος ἀρχιμανδριτῆς L. Gillet νομίζει ὅτι ὑπερβάλλει, ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ παράφραση στὰ ἑλληνικά τοῦ C.S. ἀπὸ τὸ Νικόδημο Ἀγιορείτη ἀποτελεῖ «...literary and spiritual piracy»³, κι αὐτὸ γιατί ὁ Νικόδημος δὲν ἀναφέρει τὸν πραγματικὸ συγγραφέα τοῦ C.S. Μήπως ὁμοιωσέως στὶς πρῶτες ἐκδόσεις τοῦ ὁ Α.Π. δὲν εἶχε πάντοτε τὴ φράση «συντεθὲν μὲν πρὶν παρά τινος σοφοῦ

1. Γιά λεπτομέρειες βλ. C. P a p o u l i d i s, Nicodème L'Hagiorite, ἑ.ά., σ. 80-81 και 91-96.

2. Γιά λεπτομέρειες βλ. C. P a p o u l i d i s, Nicodème L'Hagiorite, ἑ.ά., σ. 80-81 και 91-96.

3. Βλ. κριτικὴ τοῦ L. G i l l e t, στὴν Εἰσαγωγή τοῦ H. A. H o d g e s στὸ βιβλίο «The Unseen Warfare» τῶν E. K a d l o u b o v s k y και G. E. P a l m e r, London 1952, στὸ περιοδικὸ «Sobornost» (London), 12 (1952), σ. 586.

ἀνδρός, καλλοπισθέν δὲ καὶ διορθωθέν... παρὰ τοῦ... κυρίου Νικοδήμου;

Ἐνα ἄλλο σημεῖο τῆς συμπληρώσεως τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη στὸν Α.Π. εἶναι καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν παραπομπῶν¹, πού προστέθηκαν στὸ παραφρασμένο στὰ ἑλληνικὰ ἔργο τοῦ Scuroli. Ὁ Νικόδημος παραπέμπει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη 36 φορές (13 στοὺς Ψαλμ., 4 στὸν Ἡσαΐα, ἀπὸ 3 στή Γένεση, Κριτῆς καὶ Παροιμ. Σολ. καὶ ἀπὸ 1 στὸ Δεύτερον., Β' Βασιλ., Α' Παραλ., Ἰερεμ., Ἰεζεκ., Δανιήλ, Ἐκκλησιαστή, Σοφ. Σολ., Ἄσμ. Ἄσμ., καὶ Ἰωήλ), στὴν Καινὴ Διαθήκη 50 φορές (10 στὸ Ματθ., 8 στὴν Α' Κορινθ., 6 στή Ρωμ., ἀπὸ 4 στοὺς Ἰωάν., καὶ Α' Ἰωάν., ἀπὸ 3 στὸ Λουκ., Β' Κορινθ., καὶ Ἰακ., καὶ ἀπὸ 1 στίς Πράξ., Φιλίπ., Κολοσ., Α' Τιμοθ., Β' Τιμοθ., Ἐβρ., Α' Πέτρ., Β' Ἰωάν. καὶ Γ' Ἰωάν.) στοὺς Πατέρες 109 φορές (18 στὸν Ἰσάκ τὸν Σύρο, 15 στὸ Μ. Βασίλειο, 11 στὸ Γρηγόριο Παλαμᾶ, 8 στὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο, 7 στὸ Μάξιμο Ὁμολογητή, 6 στὸ Θεοφύλακτο Βουλγαρίας, 5 στὸ Γρηγόριο Θεολόγο, ἀπὸ 3 στοὺς Πέτρο Δαμασκηνό, Ἰωάννη Δαμασκηνό καὶ Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, ἀπὸ 2 στοὺς Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη, Βαρσανούφιο, Μοναχὸ Ἐπιφάνιο, Νεῖλο, Γρηγόριο Σιναΐτη καὶ Συμεὼν Νέο Θεολόγο καὶ ἀπὸ 1 στοὺς Γρηγόριο Νύσσης, Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, Μέγα Ἀρσένιο, Μελέτιο Ὁμολογητή, Ἀββὰ Μακάριο, Μάρκο Ἀσκητή, Ἰωάννη μαθητὴ Βαρσανουφίου, Ἰωβ ἀπὸ τῆ Μυριόβιβλο τοῦ Πατρ. Φωτίου, Θαλάσσιο, Νικήτα Στηθάτο, Κάλιστο Ξανθόπουλο, Ἰγνάτιο Ξανθόπουλο καὶ Μάρκο Ἐφέσσου). Στὶς παραπάνω παραπομπές Ἀνατολικῶν Πατέρων θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ 2 Δυτικούς (4 στὸν Ἱερὸ Αὐγουστῖνο καὶ 1 στὸν Ἱερώνυμο). Ἐδῶ θὰ προσθέσουμε καὶ πολλὰ παραπομπές, πού κάνει ὁ Νοκόδημος στὴ «Φιλοκαλία» (ἀνώνυμα) καὶ ἀπὸ 1 στὸ «Γεροντικὸ» καὶ στὸ «Συναξαριστὴ». Στὸς ὑπόλοιπους συγγραφεῖς παραπέμπει 4 φορές (2 στὸν Κορέσσιο καὶ ἀπὸ 1 στὸν Κατασκεπηνὸ Νικόλαο καὶ τὸν Βλεμίδη).

Μετὰ τὴν εἰσαγωγή στὰ δύο βιβλία καὶ τοὺς συγγραφεῖς τους, ἄς δοῦμε τώρα τὰ δύο κείμενα² συγκρίνοντας κάθε κεφάλαιο.

3. Σύγκριση τῶν δύο κειμένων.

Τὸ 1 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφρασις τοῦ 1 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 7 παραπομπές.
 » 2 » » » » » » 2 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
 » 3 » » » » » » 3 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
 » 4 » » » » » » 4 » » » .
 » 5 » » » » » » 5 » » » .
 » 6 » » » » » » 6 » » » .

1. Χρησιμοποίησεν τὸν Α.Π. τῆς ἐκδόσεως Ο.Χ.Α., Ἀθήναι 1947.

2. Ἡ σύγκρισις γίνεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ κείμενο τοῦ C.S., ἐκδ. Ρώμης 1881, καὶ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ τοῦ Α.Π., ἐκδ. Ἀθηνῶν 1947.

Τὸ 7 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 7 κεφ. τοῦ C.S.

- » 8 » » » » » 8 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
 » 9 » » » » » 9 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
 » 10 » » » » » 10 » » » , σὺν 3 παραπομπές.
 » 11 » » » » » 11 » » » .
 » 12 » » » » » 12 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
 » 13 » » » » » 13 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
 » 14 » » » » » 14 » » » .
 » 15 » » » » » 15 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
 » 16 » » » » » 16 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
 » 17 » » » » » 17 » » » .
 » 18 » » » » » 18 » » » , σὺν 3 παραπομπές.
 » 19 » » » » » 19 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
 » 20 » » » » » 20 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
 » 21 » » » » » 21 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
 » 22 » » » » » 22 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
 » 23 » » » » » 23 » » » , σὺν 2 παραπομπές.

Τὸ 24 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση καὶ ἀντικατάσταση τοῦ 24 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 6 παραπομπές. Ἡ ἐλληνικὴ ἔκδοσις ἔχει ἐδῶ πολλὰ παραλλαγές, ἀλλὰ καὶ προσθήκες, τὶς ὁποῖες ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης μετέφερε ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον» (στὴ συνέχεια Σ. Ε.), Βλ. ἔκδ. Σ.Ν. Σχοινᾶ, Βόλος 1958, σὲ σημείον νὰ διπλασιασθῆ σὲ ὅλην τὸ κεφάλαιον. Οἱ προσθέσεις, ποὺ ἔγιναν ἐδῶ εἶναι μιὰ περίληψη τῶν κεφαλαίων Γ', Δ', Ε', ΣΤ', Ζ' καὶ Η', τοῦ βιβλίου τοῦ Σ.Ε. (σ. 5-97). Μεταφέρουμε ἐδῶ μόνο τὶς ἐπικεφαλίδες τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τὸ Σ.Ε. Κεφ. Γ', Περὶ φυλακῆς τῆς ὀράσεως, κεφ. Δ', Περὶ φυλακῆς τῆς ἀκοῆς, κεφ. Ε', Περὶ φυλακῆς τῆς ὀσφρήσεως, κεφ. ΣΤ', Περὶ φυλακῆς τῆς γεύσεως ἢ τοῦ στόματος, κεφ. Ζ', Περὶ φυλακῆς τῆς ἀφῆς καὶ κεφ. Η', Περὶ φυλακῆς κοινῶς ὅλων τῶν αἰσθήσεων.

Τὸ κεφ. 25 τοῦ Α.Π. («Πῶς πρέπει νὰ διορθῶνται τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐνθύμησίν μας», σ. 86-96), σὺν 13 παραπομπές, εἶναι τὸ μόνον κεφάλαιον τοῦ Α.Π. τὸ ὁποῖον ἀνήκει στὸ Νικόδημο Ἀγιορείτη. Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ὄχι μόνον ἀποτελεῖ περίληψη, ἀλλὰ καὶ ἐπέκτασις τοῦ 9ου κεφ. τοῦ βιβλίου τοῦ Νικόδημου Σ.Ε. (σ. 97-104) «Περὶ φυλακῆς τῆς φαντασίας». Στὴ σελ. 97 μάλιστα τοῦ Σ.Ε. ὑπάρχει καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἴδησις τοῦ Νικόδημου Ἀγιορείτη, «Ὅρα καὶ ἐν τῷ νεοτάτῳ βιβλίῳ τοῦ Ἀοράτου Πολέμου τὸ κεφάλαιον, περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ διορθῶνται τὴν φαντασίαν ἡμῶν, ὅπου ὀλοκλήρον ἡμεῖς προσεθήκαμεν ἐκεῖ, ὡς ἀναγκαῖον καὶ ὅσα ἀφήκαμεν ἐδῶ ἀναπλήρωσον τοὺς ἐκεῖ»¹.

1. Ὑπενθυμίζω ὅτι ὁ Α.Π. ἐκδόθηκε στὰ 1796 καὶ τὸ «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον»

Τὸ 26 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 25 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.
» 27 » » » » » » 26 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 28 » » » » » » 27 » » » .
» 29 » » » » » » 28 » » » .
» 30 » » » » » » 29 » » » .
» 31 » » » » » » 30 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 32 » » » » » » 31 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 33 » » » » » » 32 » » » , σὺν 5 παραπομπές.
» 34 » » » » » » 33 » » » .
» 35 » » » » » » 34 » » » .
» 36 » » » » » » 35 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 37 » » » » » » 36 » » » .
» 38 » » » » » » 37 » » » .
» 39 » » » » » » 38 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 40 » » » » » » 39 » » » .
» 41 » » » » » » 40 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 42 » » » » » » 41 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 43 » » » » » » 42 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 44 » » » » » » 43 » » » .
» 45 » » » » » » 44 » » » , σὺν 2 παραπομπές.

Τὸ 46 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι ἀντικατάσταση τοῦ 45 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.

Στὴ θέση τοῦ 45ου κεφ. τοῦ C.S. («Che cosa sia l'orazione mentale») ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης τοποθετεῖ τὸ 46ο κεφ. τοῦ Α.Π. με ἐπικεφαλίδα: «Τί πράγμα εἶναι ἡ νοερά προσευχή καὶ πόσων λογίων ἡμπορεῖ νὰ γίνεταί». Τὸ 47 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 46 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.

» 48 » » » » » » 47 » » » .

» 49 » » » » » » 48 » » » , σὺν 1 παραπομπή, ἡ ὁποία ἔχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς θέσεις τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτη στὴ Μαριολογία του. Τὴν ἀντίδραση στὶς θέσεις τοῦ Νικοδήμου καὶ τὴν ἀπάντησή του βλ. στὸ βιβλίον Σ.Ε., σ. 201-210: «Ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀοράτου Πολέμου κειμένου σημειώματος περὶ τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου».

Τὸ 50 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 49 κεφ. τοῦ C.S.

» 51 » » » » » » 50 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 52 » » » » » » 51 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 53 » » » » » » 52 » » » , σὺν 4 παραπομπές.

στὰ 1801. Ἡ λέξις «προσεθήκαμεν» τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτη μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ σὰν δεῦτερο ἐπιχείρημα (ἂν σὰν πρῶτο χρησιμοποιήσουμε τὸ «...Συντεθὲν μὲν πρὶν παρά τινος σοφοῦ ἀνδρός...») στὸ γεγονός ὅτι ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης δὲ ζήτησε συγγραφικὲς δάφνες ἀπὸ τὸν Α.Π.

Τὸ 1 κεφ. τοῦ Β' μέρους τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφ. τοῦ 53 κεφ. τοῦ C.S.	
» 2 » » » » » » » » 54 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 3 » » » » » » » » 55 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 4 » » » » » » » » ἀντικ. » 56 » » » ,	σὺν 3 παραπομπές.
» 5 » » » » » » » » μετάφ. » 57 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 6 » » » » » » » » » » 58 » » » ,	σὺν 2 παραπομπές.
» 7 » » » » » » » » » » 59 » » » ,	σὺν 4 παραπομπές.
» 8 » » » » » » » » » » 60 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 9 » » » » » » » » » » 62 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή ¹ .
» 10 » » » » » » » » » » 63 » » » .	
» 11 » » » » » » » » » » 64 » » » .	
» 12 » » » » » » » » » » 65 » » » .	
» 13 » » » » » » » » » » 66 » » » .	
» 14 » » » » » » » » » » 1 » » » ,	S.P. ²
» 15 » » » » » » » » » » 2 » » » .	
» 16 » » » » » » » » » » 3 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 17 » » » » » » » » » » 4 » » » .	
» 18 » » » » » » » » » » 5 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 19 » » » » » » » » » » 6 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 20 » » » » » » » » » » 7 » » » ,	σὺν 4 παραπομπές.
» 21 » » » » » » » » » » 9 » » » ³	
» 22 » » » » » » » » » » 10 » » » .	
» 23 » » » » » » » » » » 11 » » » .	
» 24 » » » » » » » » » » 12 » » » .	
» 25 » » » » » » » » » » 13 » » » ,	σὺν 3 παραπομπές.
» 26 » » » » » » » » » » 14 » » » ,	σὺν 1 παραπομπή.
» 27 » » » » » » » » » » 15 » » » .	

Κλασικὸ παράδειγμα διαφορᾶς τῶν δύο κειμένων (τοῦ Α.Π. καὶ C.S.) καὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη, παραμένει πάντοτε τὸ πρῶτο

1. Τὸ κεφ. 61 τοῦ C. S. (= Che in questa battaglia bisogna continuare combattendo sino alla morte) δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη, γιατί δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Scupoli, ὅτι οἱ πιστοὶ ἢ θά νικήσουν, ἢ θά πεθάνουν. Ὁ Νικόδημος ἀποφεύγει τὴ λέξη «θάνατος». Ἐλλοστε στὸ βιβλίον τοῦ Σ.Ε., σ. 97, ἀναφέρει ὅτι «οἱ μὴ νικῶντες εἰς τὸν Ἄδρατον Πόλεμον εἶναι μηδαμνοί».

2. «Della pace interiore onvero Santiero del Paradiso» (οἱ συνέχεια S.P.). Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης χρησιμοποιεῖ τὸ τρίτο μέρος ἢ τρίτο βιβλίον τοῦ C. S. καὶ δὲν χρησιμοποιεῖ καθόλου τὸ δεύτερον (= Aggiunta al Combattimento Spirituale).

3. Τὸ κεφ. 8 τοῦ S.P. (= Fede che si deve nel SS. Sacramento dell'altare e come la persona si ha da offerire al Signore) δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Νικόδημο Ἁγιορείτη, γιατί ἀναφέρει γιὰ τὸ Καθατήριον πῦρ.

κεφάλαιο τοῦ Α.Π. Ἐκεῖ ὑπερτερεῖ, ἀπὸ τὶς παραπομπές, ἡ σκέψη τοῦ Νικοδήμου. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα παρουσίασε σὲ δύο παράλληλες στήλες καὶ ὁ Γερμανὸς προτεστάντης Ph. Meyer¹. Γιὰ τὸ παράδειγμα αὐτὸ τοῦ Meyer καὶ τὰ συμπεράσματά του (ὑπὲρ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη) διαμαρτύρεται ὁ Γάλλος Ρωμαιοκαθολικὸς M. Viller, φθάνοντας στὸ σημεῖο νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ πρῶτο κεφ. τοῦ C.S. δὲν ἄλλαξε καθόλου στὸν Α.Π.².

Ἐνα ἄλλο παράδειγμα τοῦ τρόπου ἐργασίας τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη εἶναι καὶ ἡ σύγκριση τοῦ 45ου κεφ. τοῦ C.S. μὲ τὸ 46ο κεφ. τοῦ Α.Π.

C.S., κεφ. 45, σ. 125.

CHE COSA SIA
L'ORAZIONE MENTALE

L' orazione mentale è una elevazione di mente a Dio con attuale o virtuale domanda di quello che si desidera.

Α.Π., κεφ. 46, σ. 147.

ΤΙ ΠΡΑΓΜΑ ΕΙΝΑΙ Η ΝΟΕΡΑ
ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΣΩΝ ΛΟΓΙΩΝ
ΗΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ

Ἡ Νοερά καὶ Καρδιακὴ προσευχὴ κατὰ τοὺς Ἁγίους Πατέρας τοὺς καλουμένους Νηπτικὸς κυρίως εἶναι τὸ νὰ συμμαζῶνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν νοῦν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ χωρὶς νὰ λαλήσῃ μὲ τὸ στόμα, μὲ μόνον τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, νὰ λέγῃ τὴν σύντομον ταύτην καὶ μονολόγιστον προσευχὴν ἤγουν τό, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· βασιτώντας καὶ ὀλίγον τὴν ἀναπνοήν. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ πλατύτερον λέγεται Νοερά Προσευχὴ καὶ κάθε δέησις, ὅπου δὲν λαληθῇ μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦν καὶ μὲ τὸν ρηθέντα ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας.

1. Βλ. στὸ «Zeitschrift für Kirchengeschichte», XI(1890), σ. 419-420.

2. Βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Nicodème L'Agiorite et ses emprunts à la littérature spirituelle occidentale, «Revue d'ascétique et de mystique», V (1924) σ. 174-177, ὅπου στὴ σελ. 174, ὑποσ. 4, ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὅτι «...Nicodème n'a rien changé au premier chapitre de Scupoli...».

Ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ μιὰ ἄλλη παραλλαγή. Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης, σὰν ἁγιορείτης δὲ θέλει καὶ δὲ χρησιμοποιοεῖ γυναικεῖα ὀνόματα ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς Παναγίας. Ὅπου λοιπὸν στὸ C.S. συναντᾶ τὸ θηλυκὸ γένος τὸ μετατρέπει σὲ διάφορες ἄλλες λέξεις. Ὁ Viller ἐξετάζοντας τὸ γεγονός ὅτι ἡ φράση, «quasi pura creatura» (C.S., κεφ. 32, σ. 93) ἔγινε ἀπὸ τὸν Νικόδημο, «έναν εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετον» (Α.Π., κεφ. 33, σ. 108), τὸ κριτικάρει μὲ σκωπτικὸ πνεῦμα. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Viller σὰν «gynecophobia de l' Athos»¹ καὶ ἀπὸ τὸν Hodges σὰν «the traditional anti-feminism of Mount-Athos»². Ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἄλλα παραδείγματα σεβασμοῦ τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρει ὁ Viller. Π.χ.

Τὸ	<table border="0"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">C.S., κεφ. 1, σ. 2.</td> <td style="padding-right: 10px;">γίνεται</td> <td style="padding-right: 10px;">A.Π., κεφ. 1, σ. 10.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">...Alteri, e particolarmente le</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">...διότι εἶναι πολλοί...</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">donne...</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	C.S., κεφ. 1, σ. 2.	γίνεται	A.Π., κεφ. 1, σ. 10.	...Alteri, e particolarmente le		...διότι εἶναι πολλοί...	donne...								
C.S., κεφ. 1, σ. 2.	γίνεται	A.Π., κεφ. 1, σ. 10.														
...Alteri, e particolarmente le		...διότι εἶναι πολλοί...														
donne...																
Τὸ	<table border="0"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">C.S., κεφ. 42, σ. 115.</td> <td style="padding-right: 10px;">γίνεται</td> <td style="padding-right: 10px;">A.Π., κεφ. 43, σ. 138</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">...acciocchè o insuperbiamo,</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">...ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανευ-</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">parendoci (come alle donne</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">θοῦμε, φανταζόμενοι πὸς κά-</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">particolarmente occorre) di far</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">νομεν μεγάλα πράγματα...</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">cose grandi...</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	C.S., κεφ. 42, σ. 115.	γίνεται	A.Π., κεφ. 43, σ. 138	...acciocchè o insuperbiamo,		...ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανευ-	parendoci (come alle donne		θοῦμε, φανταζόμενοι πὸς κά-	particolarmente occorre) di far		νομεν μεγάλα πράγματα...	cose grandi...		
C.S., κεφ. 42, σ. 115.	γίνεται	A.Π., κεφ. 43, σ. 138														
...acciocchè o insuperbiamo,		...ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανευ-														
parendoci (come alle donne		θοῦμε, φανταζόμενοι πὸς κά-														
particolarmente occorre) di far		νομεν μεγάλα πράγματα...														
cose grandi...																

Ἐνα ἄλλο παράδειγμα τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀναφερθῆ εἶναι καὶ ἡ ἀκριβῆς μετάφραση ὄρων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Π.χ.

Τὸ	<table border="0"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">C.S., κεφ. 35, σ. 102</td> <td style="padding-right: 10px;">γίνεται</td> <td style="padding-right: 10px;">A.Π., κεφ. 36, σ. 126</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">...Questo orazione si chi-</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">...Αἱ μικραὶ δὲ αὐταὶ προ-</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">amamo j a c u l a t o r i e, per-</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">σευχαὶ καλοῦνται ἀκοντι-</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">chè sono come jacoli, e dardi</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">στικαὶ καὶ σαῖτευτικαὶ,</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">che si lanciano verso in cielo...</td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">διότι εἶναι σὰν τὰ ἀκόν-</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">τια, ἤτοι κοντάρια καὶ σάι-</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">ταις ὁποῦ κονταρεύονται εἰς</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="padding-right: 10px;">τὸν οὐρανόν...</td> </tr> </table>	C.S., κεφ. 35, σ. 102	γίνεται	A.Π., κεφ. 36, σ. 126	...Questo orazione si chi-		...Αἱ μικραὶ δὲ αὐταὶ προ-	amamo j a c u l a t o r i e, per-		σευχαὶ καλοῦνται ἀκοντι-	chè sono come jacoli, e dardi		στικαὶ καὶ σαῖτευτικαὶ,	che si lanciano verso in cielo...		διότι εἶναι σὰν τὰ ἀκόν-			τια, ἤτοι κοντάρια καὶ σάι-			ταις ὁποῦ κονταρεύονται εἰς			τὸν οὐρανόν...
C.S., κεφ. 35, σ. 102	γίνεται	A.Π., κεφ. 36, σ. 126																							
...Questo orazione si chi-		...Αἱ μικραὶ δὲ αὐταὶ προ-																							
amamo j a c u l a t o r i e, per-		σευχαὶ καλοῦνται ἀκοντι-																							
chè sono come jacoli, e dardi		στικαὶ καὶ σαῖτευτικαὶ,																							
che si lanciano verso in cielo...		διότι εἶναι σὰν τὰ ἀκόν-																							
		τια, ἤτοι κοντάρια καὶ σάι-																							
		ταις ὁποῦ κονταρεύονται εἰς																							
		τὸν οὐρανόν...																							

1. Ἐ.ἀ., σ. 176.

2. Ἐ.ἀ., σ. 47.

Τὸ	{	C.S., κεφ. 44, σ. 123.	{	A.Π., κεφ. 45, σ. 145
		...dai meriti della vita e passione del suo unigenito Figliuolo...		...Ὅσον και ἀπὸ τὰς ἀξι- ομισθίας τῆς ζωῆς και τοῦ Πάθους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του...

4. Συμπεράσματα. Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης χρησιμοποίησε βιβλία Ρωμαιοκαθολικῶν συγγραφέων, τὰ ὅποια ἀναφέρονται σὲ θέματα πνευματικότητας. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ εἶχε μόνο σάν βάση, σὲ ἄλλα ἔκανε πολλές προσθαφαιρέσεις, σάν κι αὐτὲς ποὺ συναντήσαμεν στὴ σύγκριση μεταξὺ C.S. καὶ A.Π., καὶ τέλος ἄλλα μετέφρασε. Ὁ Νικόδημος ὅμως γνώριζε καλὰ ὅτι, τὰ θέματα, ποὺ ἐξετάζονται στὰ κείμενα αὐτὰ δὲν ὑπεισέρχονταν σὲ ζητήματα δογματικά ἢ ἐκκλησιολογικά.

Εἰδικότερα στὸ περιεχόμενο τοῦ C.S. δὲν συναντᾶμε παρὰ μόνο πρακτικὲς συμβουλές. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Hodges ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Scupoli, «...he is speaking from personal experience...»¹.

Τέλος πρὶν κλείσω τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω καὶ μιὰ ἄλλη σύγκριση, ἐκεῖνη μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων. Ὁ Scupoli συκοφαντεῖται καὶ καθαιρεῖται, ἀλλὰ καὶ φυλακίζεται. Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης λίγο ἔλλειψε νὰ θεωρηθῆ σάν αἰρετικός, ἐπειδὴ παρεξηγήθηκε ὁ ζήλος του γιὰ τὴ συμμετοχὴ του στὸ κίνημα τῶν κολλυβάδων. Ἄλλωστε ὁ φίλος του ὁ Ἄθανάσιος Πάριος δὲ γλύτωσε τὴν ποινὴ τῆς καθαιρέσεως. Ὁ Scupoli πέθανε στὰ 1610 «...en odeur de sainteté...»² καὶ ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης πέθανε στὰ 1809, ἀλλὰ ἀνακηρύχθηκε ἅγιος στὰ 1955. Τέλος, ἐνῶ τὸ βιβλίον A.Π. τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη διαβάζεται ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα, στὴ Δ. Εὐρώπῃ τὸ C.S. τοῦ Lorenzo Scupoli μὲνει ἕνα ξεχασμένο βιβλίον παλιᾶς πνευματικότητας³.

Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΑΙΔΗΣ

1. Ἐ.ἄ., σ. 41.

2. Βλ. «Préface des éditeurs» τῆς γαλλ. ἐκδ. τοῦ «Combat Spirituel», Turnhout 1923, σ. 10.

3. Βλ. C. Papoulidis, Portée Oecuménique, ἔ.ἄ., σ. 108.

RÉSUMÉ

Constantin Papoulidis, Comparaison du livre «'Αόρατος Πόλεμος» de Nicodème L'Hagiorite avec «Combattimento Spirituale» de Lorenzo Scupoli.

L'auteur approfondit à l'influence occasionnelle de l'Église Catholique-Romain sur les écrits du Saint orthodoxe, Nicodème L'Hagiorite et spécialement sur la parenté de son livre «'Αόρατος Πόλεμος» avec «Combattimento Spirituale» de Lorenzo Scupoli.

Nicodème L'Hagiorite utilisa des ouvrages d'auteurs catholiques-romains traitant la spiritualité. Mais il se servit d'eux seulement comme base: il modifia certains éléments et en traduisit d'autres. Il savait pourtant que les sujets qu'il traitait n'entraient pas dans les domaines dogmatiques et ecclésiologiques.